

Lokalna odporność – zestaw dobrych praktyk

dr inż.

GRZEGORZ MASIK

Uniwersytet Gdański

Pandemia udowodniła nam, że nie jesteśmy dobrze przygotowani na nagłe zdarzenia szokowe. Pokazała nam jednocześnie, że myśląc o przyszłości, powinniśmy mieć na uwadze potencjalne kryzysy, które – prędzej czy później – na pewno nadejdą. Jak być jednak gotowym na niespodziewane? Najlepszą odpowiedzią jest podjęcie działań budujących odporność na poziomie lokalnym. Czego mogą one dotyczyć? Dlaczego ich wdrożenie jest tak istotne? Na kim możemy się w tym kontekście wzorować?

Wzmacnianie odporności układów lokalnych jest dziś nowym wyzwaniem dla polityki miejskiej. Naszą uwagę powinny zwracać już nie tylko wzrost i rozwój, ale także swego rodzaju stabilizacja i jednocześnie proces adaptacji do ciągłych zmian. Tak zwana „dynamiczna równowaga” pozwala bowiem uchronić społeczności i lokalną gospodarkę od negatywnych skutków wywołanych różnego rodzaju nieprzewidywalnymi zewnętrznymi zdarzeniami. Jak ją jednak osiągnąć?

Solidność i projektowanie „z zapasem”

Istotne dla budowania potencjału odporności są uwarunkowania początkowe układów lokalnych, w tym solidność systemów miejskich oraz projektowanie ich „z zapasem”. Pozwala to lepiej się przygotować na przyszłe negatywne zdarzenia. Przykładowo, w polskich miastach, w ramach działań wspierających adaptację do zmian klimatu, tworzone są umocnienia przeciwpowodziowe (m.in. we Wrocławiu), zwiększana jest przepustowość systemów kanalizacji deszczowej, na przedmieściach budowane są poldery (np. w Rzeszowie czy Opolu), przeprowadzono nawet meandryzację rzeki (Białystok). Do działań wpisujących się w zarządzanie kryzysowe należy z kolei zwiększanie operacyjności zespołów ratowniczych oraz ich ściślejsza koordynacja na obszarze sąsiadujących gmin.

“ **Bardziej trwała oraz przygotowana z zapasem infrastruktura – w postaci np. umocnień przeciwpowodziowych czy zwiększonej przepustowości systemów kanalizacji deszczowej – pozwala lepiej się przygotować na przyszłe negatywne zdarzenia.**

Na uwagę zasługują także działania wzmacniające odporność w różnych miastach na świecie, podejmowane w ramach inicjatywy sieci stu miast odpornych (*100 Resilient City Network*). Wyróżniającym się przykładem jest

budowa nowej infrastruktury w ciągu 20-milowego korytarza komunikacyjnego w Honolulu. W jego ramach realizowane są stacje ładowania pojazdów elektrycznych oraz wszelkie ułatwienia dla mikromobilności. W celu zachęcenia mieszkańców do rezygnacji z samochodów udostępnione zostały rowery miejskie oraz hulajnogi elektryczne. Ów korytarz komunikacyjny z założenia ma być wolny od emisji dwutlenku węgla, co będzie osiągnięte również przy pomocy systemu kolei miejskiej. Aby uniknąć negatywnych zdarzeń wywołanych przez powódzie, projekt całej inwestycji brał pod uwagę m.in. specjalnie przygotowane raporty hydrologiczne.

Elastyczność i zaradność

Odpowiedzią miast tj. prawidłową reakcją powinny być działania zorientowane na rezultat. Do takich działań należy zaliczyć elastyczność podejmowanych strategii i decyzji, w tym częstą aktualizację zamierzeń oraz szybkie wdrażanie nowych rozwiązań. Również gospodarze miast powinni być zaradni, czyli stosować nietuzinkowe sposoby działania. Należy zarówno korzystać z dobrych praktyk jak i brać pod uwagę jeszcze niesprawdzone, innowacyjne rozwiązania.

Modułowość

W przypadku lokalnych gospodarek powinnyśmy zwiększać ich modułowość, czyli dążyć do ich uelastycznienia oraz uniezależnienia od długich łańcuchów dostaw i strategicznych dóbr importowych. Pomoże to uchronić je przed destrukcyjnymi wpływami zewnętrznych szoków. Ważne będzie zatem chociażby większe rozproszenie dostawców energii.

Do działań wzmacniających lokalną gospodarkę (uwzględniających kryterium modułowości) należy także wprowadzanie lokalnych walut. Wykorzystując narzędzia cyfrowe tj. waluty dostępne w aplikacjach na smartfony, tworzone są silniejsze powiązania między samorządem lokalnym, usługodawcami publicznymi oraz lokalnymi przedsiębiorcami. Owe więzi umożliwiają częściowe uniezależnienie się od zewnętrznych kryzysów ekonomicznych.

Jednym z miast, które wprowadziło lokalną walutę jest Belfast. Mieszkańcy otrzymują elektroniczne monety w zamian za zakup dóbr i usług u lokalnych przedsiębiorców oraz zaangażowanie np. w wolontariat. Lokalna waluta wykorzystana po raz kolejny w mieście wzmacnia miejscową gospodarkę, gdyż jak się szacuje, około 50 proc. środków wydanych u lokalnych przedsiębiorców pozostaje na miejscu. Z kolei w Addis Abebie lokalna waluta generowana za przestrzeganie przepisów podatkowych może być wydawana na usługi komunalne, w tym media czy udział w wydarzeniach kulturalnych.

Dywersyfikacja

Kluczowa dla budowania odporności jest również większa dywersyfikacja lokalnej gospodarki. O takiej konieczności dobitnie przypomniała nam zresztą pandemia, w wyniku której wyraźnie ucierpiały miejscowości *stricte* turystyczne. Można też sobie wyobrazić, jak negatywne mogłyby być skutki kryzysu innego typu, który uderzyłby w jakąś konkretną gałąź gospodarki. Dla ośrodków, których życie gospodarcze opierałoby się na funkcjonowaniu kilku okolicznych zakładów pracy właśnie z tej branży, oznaczałoby to zupełną destabilizację.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na działania podjęte w mieście Salvador, w którym dominuje handel i turystyka. Założono tam, że budowanie lokalnej odporności powinno się opierać na wspieraniu firm innowacyjnych oraz włączaniu grup zmarginalizowanych. Z tego względu podejmowane są działania związane z recyklingiem i redukcją odpadów w łańcuchach produkcyjnych, a także dążące do integracji osób z niższych klas społecznych poprzez ofertę kursów technicznych. W inkubatorach przedsiębiorczości wspierane są również start-upy stawiające na rozwiązania wpisujące się w gospodarkę o obiegu zamkniętym.

Włączenie społeczne

Budowanie potencjału odporności oznacza także działania zorientowane na proces, w którym powinni brać udział zarówno mieszkańcy miast, jak i samorządowcy. Konieczne jest większe włączenie do szerokich konsultacji szczególnie wrażliwych na kryzysy grup społecznych oraz większe zaangażowanie ich w stałe działania. Równie istotna w tym względzie jest integracja działań, ze szczególnym uwzględnieniem mechanizmów oddolnych.

Dobrym przykładem praktyk wzmacniających odporność poprzez włączenie społeczne są działania podjęte w mieście Dallas. Przeprowadzono tam badania dotyczące wykluczenia transportowego. Ich wyniki wskazały, że pomimo dobrze rozwiniętego systemu komunikacyjnego, w niewielkim stopniu umożliwiał on dotarcie przez mieszkańców dzielnic o niskich dochodach do placówek takich jak: urzędy pracy, szkoły czy ośrodki zdrowia. W konsekwencji, opracowano Strategiczny Plan Mobilności, mający zintegrować podejmowane decyzje transportowe z priorytetami ekonomicznymi, kwestiami równości społecznej i kwestiami środowiskowymi. Wyznaczono w tym celu tzw. strefy możliwości (w ramach programu rządowego Stanów Zjednoczonych – tzw. Opportunity Zones). Aby ułatwić komunikację grupy wrażliwej, opracowano mapy obszarów przestępczości i ubóstwa. Narzędzia te służą do aktywizacji oraz włączenia społecznego środowisk mniej odpornych na kryzysy poprzez system transportowy, co przyczynia się do rozwoju gospodarczego tych obszarów, rozwoju mieszkalnictwa oraz podniesienia poziomu bezpieczeństwa.

Innym przykładem budowania odporności społecznej jest inicjatywa realizowana w Glasgow. Przyjęto, że rozwój miasta należy prowadzić poprzez pryzmat potrzeb społecznych, a nie infrastruktury technicznej, która jest wystarczająco rozwinięta. Rozwój gospodarczy ma z założenia uwzględniać włączenie i równość społeczną. W ramach Glasgow City Deal opracowano kryteria inkluzywnego rozwoju i wskazano na kilka kluczowych priorytetów. Mianowicie, w ramach działań na rynku pracy zwrócono uwagę na koszty i korzyści wynikające z uczciwych praktyk pracy, zauważając, że płaca powinna być wystarczająca do utrzymania się. Lokalni mieszkańcy, aby zwiększyć swoją szansę na znalezienie dobrej pracy, mogą wziąć udział w szkoleniach, w ramach których rozwijane są ich umiejętności cyfrowe. W celu aktywizacji kobiet na rynku pracy oferowane są również elastyczne i przystępne cenowo usługi opieki nad dziećmi. Istotne okazało się także wzmocnienie oferty usług zdrowotnych, w tym szczególnie tych związanych ze zdrowiem psychicznym.

“ **W Glasgow przyjęto, że rozwój miasta należy prowadzić poprzez pryzmat potrzeb społecznych, a nie infrastruktury technicznej.**

Także w Polsce realizowane są dobre praktyki mające na celu włączenie społeczności lokalnych oraz integrację jednostek samorządowych. Takim przykładem jest przyjęcie w Gdańsku Modelu Integracji Imigrantów. Jego celem jest zmniejszenie ewentualnych skutków różnic kulturowych, barier językowych, problemów administracyjnych czy też – ogólnie ujmując – społecznych, wynikających z procesów migracyjnych. Model ten umożliwia lepszą współpracę instytucji miejskich na podstawie wypracowanych procedur, dzięki czemu wzrasta poziom adaptacji migrantów do nowego środowiska społecznego, gospodarczego i prawnego.

Od doraźności do procesu

Opisane wyżej działania są przykładami przejścia od krótkoterminowych reakcji na katastrofy, związanej z zarządzaniem kryzysowym, do bardziej holistycznego procesu zapobiegania, wcześniejszej odpowiedzi na potencjalne zagrożenia, prowadzenia konsultacji i monitoringu wyprzedzającego w celu budowania odporności długookresowej. Wymienione inicjatywy pokazują jak ważne jest wzmacnianie potencjału odporności

infrastruktury technicznej ale także społeczności i lokalnych gospodarek. Poprzez tego rodzaju działania oraz współpracę między miastami, lokalne samorzady uczestniczą w procesie uczenia się, budując tym samym potencjał odporności instytucjonalnej.

“

Budowa odporności na poziomie lokalnym pozwala na przejście od krótkoterminowych reakcji na katastrofy, związanej z zarządzaniem kryzysowym, do bardziej holistycznego procesu zapobiegania, wcześniejszej odpowiedzi na potencjalne zagrożenia.

O autorze

Dr inż. **Grzegorz Masik** – adiunkt w Zakładzie Geografii Społeczno-Ekonomicznej Uniwersytetu Gdańskiego. Realizował liczne projekty krajowe i międzynarodowe dla OECD oraz ESPON, dotyczące kapitału ludzkiego, starzenia się społeczeństwa, zielonych umiejętności w niebieskiej gospodarce oraz odporności regionów europejskich na poprzedni kryzys gospodarczy. Jego zainteresowania badawcze skupiają się na kwestiach rozwoju lokalnego i regionalnego oraz polityki lokalnej i regionalnej ze szczególnym uwzględnieniem koncepcji odporności.

Wydawca

Partnerzy

Pomorski
Fundusz
Rozwoju Sp. z o.o.

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Partnerzy wydania

Patronat

